

Makalenin Gönderim Tarihi: 24.11.2022

Kabul: 23.12.2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi

DOĞU KÜLTÜRÜ VE OLUŞUM ROMANI YANSIMALARI: HERMANN HESSE “SIDDHARTHA”

REFLECTIONS ON THE NOVEL OF EASTERN CULTURE AND FORMATION: HERMANN HESSE “SIDDHARTHA”

Şenay KAYĞIN¹

*“Bilgelik bir başkasına anlatılmaz; bir
bilgenin başkalarına anlatmaya çalıştığı
bilgelik aptalca bir şey gibi gelir kulağa”*

Siddhartha

Özet

20. yüzyıl Alman yazınının önemli yazarlarından olan Hermann Hesse'nin (1877-1962) “Siddhartha” adlı romanı Doğu yazını ve mistisizm etkileri ile dikkat çeken önemli yapıtlardan biridir. Romanda Siddhartha karakterinin bilgelige ulaşma yolu sonucunda yaşadığı dönüşüm ve ruhsal arayış süreci konu edilmektedir. Romanda ayrıca ağırlıklı olarak Siddhartha karakterinin yaşantısı çerçevesinde oluşumu ve gelişimi yansıtılmaktadır. Bu çalışma Hesse'nin “Siddhartha” adlı romanının oluşum romanı ve Doğu kültürü çerçevesinde inceleme denemesidir. Bu açıdan bir yandan romandaki oluşum romanı yansımaları ele alınırken Doğu kültürü ve mistisizm etkilerine de göndermede bulunulacaktır. “Siddhartha” romanını çözümleme noktasında roman, oluşum romanı bağlamında örnekler ve alıntılar ışığında irdelenmeye çalışılacaktır. 20. yüzyıl Alman yazınının Nobel Edebiyat Ödüllü en önemli yazarlarından biri olan Hermann Hesse, doğu izlekleri taşıyan “Siddhartha” adlı romanı ile gerek Alman yazınında gerekse Dünya yazınında adından söz ettirmeyi başarmıştır. Hesse, yapıtları Türkçeye en çok çevrilen ve ülkemizde en çok tanınan Alman yazarların başında gelir. Yazar, “Siddhartha”da daha çok Hint kültürüne değinerek ve ailesinin etkisinde kalarak onlardan öğrenmiş olduğu “Budizm”e de yer vermiştir.

Anahtar Kelimeler: “Siddhartha”, Hermann Hesse, Budizm, Doğu Kültürü, Bildungsroman.

Abstract

The novel "Siddhartha" by Hermann Hesse (1877-1962), one of the important writers of 20th century German literature, is one of the most outstanding novels that draws attention with its effects on Eastern literature and mysticism. In the novel, the transformation and spiritual questioning process of the character “Siddhartha” as the result of his way to reach wisdom is discussed. The novel also mainly reflects the formation and development of the character of Siddhartha within the framework of his life. In this study, it is aimed to analyze Hesse's novel "Siddhartha" within the framework of the formation novel and Eastern culture. In this respect, while the reflections of the formation novel in "Siddhartha" are being discussed, the effects of Eastern culture and mysticism will also be referred. At the point of analyzing the novel "Siddhartha", the novel will be tried to be examined in the context of the formation novel with the help of its examples and quotations. Hermann Hesse, one of the most important Nobel Prize-winning authors of 20th century German literature,

¹ Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, mail: senay.kaygin@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6190-2591.

re, managed to make a name for himself both in German literature and in world literature with his novel "Siddharta" by referring eastern themes. Hesse is one of the most well-known German authors whose works have been translated into Turkish the most. In "Siddharta", the author also mentioned "Buddhism", which he learned from Indian culture and being influenced by his family.

Keywords: "Siddhartha", Hermann Hesse, Buddhism, Eastern Culture, Bildungsroman.

GİRİŞ

Alman yazınında "Peter Camenzind" (1904) romanıyla ünlene Hermann Hesse, "Siddhartha" adlı romanıyla da dünya yazınında büyük bir ün kazanmıştır. "Siddhartha" yazarın, daha çok Doğu yazını ve mistisizm etkilerine yer verdiği önemli bir yapıtıdır. Romanda bireyin oluşumu ve gelişimi Siddhartha karakterinin yaşantısı temel alınarak somutlaştırılmıştır. Hesse'nin "Siddhartha" adlı romanında yazarın oryantalist bakış açısı ön plana çıkmaktadır. "Siddhartha" söz konusu oryantalist yansımaların dışında oluşum romanı çerçevesinde bir incelemeye de olanak tanır. "Siddhartha", Hesse'nin Hint kültürü ve Uzak Doğu izleklerinden ve ailesinden etkilenerek Budizm'e yönelme sürecini de içerir.

Hermann Hesse, 2 Temmuz 1877'de Kara Ormanların kuzeyinde bulunan Calw'da dünyaya gelir ve çocukluk yıllarını Basel ve Calw'da geçirir. Estonyalı bir Protestan misyoner olan babası, Calwer yayın derneğinin başkanlığını yapmıştır. Hindistan'da doğan annesi de Evanjelik misyoner bir aileden gelir. Hristiyan bir misyoner aileden gelmesinin yanı sıra Hesse, tutucu ve entelektüel bir aile ortamı içinde büyümüştür. Hesse, öğrenimini tamamladıktan sonra, Calw'da önce tamirci olarak stajyerlik yapar. Daha sonra ise yazar, 1893 yılından 1905 yılına kadar Calw şehrindeki 'Calw Yayınevi'nde yayınevi başkanlığı ve müdürlüğü yapmıştır. Yazarlık serüveninin ilk şiirini yaklaşık yirmi beş yaşında yazan yazar, 1904 yılında başlamış olduğu serbest yazarlık yaşamına pek çok roman, öykü, deneme, şiir, makale gibi çalışmayla sürdürmüştür. Yazarın en çok tanınan romanlarının başında "Siddharta", "Peter Camenzind", "Demian", "Bozkırkurdu", "Çarklar Arasında" ve "Boncuk Oyunu", "Narziss ve Goldmund" gelir.

1. "SIDDHARTHA"DA OLUŞUM ROMANI YANSIMALARI

Oluşum romanı, yazın tarihine baktığımızda ilk olarak 18. yüzyılın sonlarına doğru Almanya'da ortaya çıkmış ve Almanca 'Bildungsroman' (oluşum romanı) olarak adlandırılmıştır. Alt türleri olarak da 'Kunstlerroman' (sanatçı romanı) ve 'Erziehungsroman' (gelişim romanı) gibi örnekleri bulunur. Oluşum romanlarının merkezinde bir kahraman bulunur (Bahtin, 2016: 25-26).

Oluşum 'Bildung' kavramının kökleri, İncil'de ifade edilen, insanın Tanrı'nın suretinde yaratıldığı fikrine dayanmaktadır. Kavramın günümüzde anladığımız şekliyle kullanımı, Johann Friedrich Herbart'a kadar uzanır. Herbart, insan esnekliğini eğitim bilimi için temel bir antropolojik ön koşul olarak görür. Kavramın yapılan birçok farklı tanımının ortak noktası, neredeyse hepsinin eğitimin bir kişinin doğuştan gelen yeteneklerini geliştirebileceğini varsaymasıdır (Selbmann, 1994: 2). 'Oluşum romanı' (Bildungsroman) kavramının kesin bir tanımının yapılması nispeten zordur, çünkü diğer roman türlerine göre sınırları değişkenlik gösterir bu nedenle de muğlaklık söz konusudur. Yazın alanında Friedrich von Blanckenburg oluşum romanı denemesinde bulunmuştur. Morgenstern (1770-1852), oluşum romanı kavramının tanınmasında ve yaygınlaştırılmasında öncülük etmiştir (Selbmann, 1994: 13). "Bildungsroman" kavramı ilk kez 1810 yılında Johann Karl Simon Morgenstern tarafından kullanılır. Morgenstern bu kavramı 1810 yılında verdiği "Bir Dizi Felsefi Romanın Ruhu ve Uyumu Üzerine", başlıklı bir konferansta kullanmıştır. Oluşum romanı bu gelişim sürecinden sonra edebiyat/yazın alanı için yeni bir kavram olarak yer almıştır (Boes, 2020: 1).

Oluşum romanlarında genellikle bireyin çocukluktan başlayarak, yaşlılık dönemine kadar olan yaşam döngüsü anlatılır. Roman kahramanının bedensel ve ruhsal evreleri neredeyse bir biyografik roman titizliğinde ayrıntılı bir şekilde işlenir. Söz konusu roman türünde başkahraman, ulaşmak için çabaladığı ve zorluklara göğüs gerdiği mutlu sona ulaşır (Karadeniz, 2020: 4). Oluşum romanında eğitici güçler üzerinde etkili olan; dış

etkiler, kişi, çevre, bilim-sanat gibi çevresel faktörlerin eğitim üzerinde oluşturduğu etkileri üzerinde durulur (Aytaç, 2003: s. 338). Oluşum romanlarında başkahraman mutlaka bir sonuca ulaşan olaylar zinciri içerisinde toplum ve birey ilişkisini dikkate alan bir yapıdadır. Ayrıca oluşum romanları, bu türle yakın benzerlik gösteren pikaresk roman türüne çok andırmakla birlikte çok küçük farklarla kolaylıkla birbirlerinden ayırt edilmektedirler (Hirsch, 1979: s.299). İlk kalıcı oluşum romanı örneği olarak Christoph Martin Wieland'ın "Geschichte des Agathon" adlı romanı (1766) gösterilmektedir. Goethe'nin "Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları" (Wilhelm Meisters Lehrjahre) romanı ise Alman yazınının en iyi örneği olarak kabul görmüştür (Saariluoma, 2004: 10). Büyük usta Goethe'nin yapıtı aynı zamanda Alman yazınının dünya yazınındaki tanınırlığına da büyük katkı sağlamıştır (Asutay, 2012: 28). Oluşum romanı ile ilgili çizmiş olduğumuz bu genel çerçeveye ilaveten özellikle Alman yazınında ön plana çıkan bu tür, kişinin çocukluk yıllarından itibaren olgunluk ve yetişkinlik dönemi gibi gelişim evrelerinin irdelendiği bir roman türü olarak değerlendirilir.

Siddhartha" da oluşum romanı yansımaları gerek konu ve olay örgüsü gerekse başkahramanın oluşum macerasının peşinde koşması açısından son derece iyi bir örnek oluşturur. Bu bağlamda Siddhartha karakterinin, bilgelik yolunda yaşadığı dönüşüm süreci ve aynı zamanda ruhsal arayışını çözümleme noktasında tespit ettiğimiz alıntılar romanda geçen oluşum sürecini açıklar niteliktedir. Ayrıca, Siddhartha'nın yaşadığı dönüşüm süreci ve bilgelik yolundaki deneyimleri oluşum romanı türüne uygun kahramanın yaşamının tüm evrelerini kapsayacak nitelikte ve başından geçen tüm olaylar dizisinin gelişim ve oluşum sürecini anlatması açısından, yapıtın bir oluşum romanı olarak değerlendirmesine uygun zemin oluşturmaktadır. Kahramanın oluşum yolundaki en büyük dayanağı ve özelliği ise bilgelik yolunda kendini bulması ve geliştirme açısından kendi deneyim ve keşfidir. Bilgelik yolunda kendini bulma ve geliştirme açısından kendi deneyimini kendi yaşayıp keşfeden Siddhartha, aslında bir öğreticiye veya herhangi bir öğretiden bağımsız koyulduğu yolculuğunda kafasında esas beliren düşüncelerini en yakınındaki Govinda ile paylaşır;

Öyle görüyor ki, hâlâ alay etmeyi seviyorsun biraz. Sana inanıyorum ve biliyorum ki, hiçbir öğretmenin peşinden gitmedin. Peki ama sen kendin, bir öğreti değilse bile, sana özgü olup yaşamana yardım eden bazı düşünceler geliştiremedin mi kafanda, bazı bilgilere ulaşamadın mı? Bunlardan bana biraz söz açarsan çok sevindirirsin beni." "Evet," diye cevapladı Siddhartha, "Bazı düşünceler geliştirdim kafamda, bazı bilgilere ulaştım zaman zaman. Kimi vakit bir saat ya da bir gün gibi bir süre bazı bilgilere ulaştığımı hissettim, insan nasıl yaşamı yüreğinde hissederse, onun gibi tıpkı. Bazı düşünceler belirdi kafamda, ama bunları sana söylemem kolay değil. Bak, dostum Govinda, kafamda beliren düşüncelerden biri şöyleydi: Bilgelik bir başkasına anlatılamaz; bir bilgenin başkalarına anlatmaya çalıştığı bilgelik aptalca bir şey gibi gelir kulağa (Hesse, 2022: 138-139).

Govinda'ya adeta itiraflarda bulunan Siddhartha, kafasında bazı düşünceler geliştirip geliştirmediği ve bazı bilgilere ulaşabildiği konusunda açık yüreklilikle içinden geçenleri paylaşır. Hiçbir öğreticinin/öğretmenin peşinden gitmeden kendine özgü düşünceler geliştirmiş olduğunu ifade etmesi, bu yoldaki kazanımlarını açık bir şekilde ortaya koyar. Onun bu duygu ve düşüncelerini paylaşması çok kolay değildir Siddhartha için. Zaman zaman bir saat ya da bir gün gibi bir süre içerisinde bilgilere ulaştığını açıklar. Böyle bir ruh hali ve düşünce dünyası içerisinde olan Siddhartha, bir öğretmene ve öğreticiye bağlı kalmadan çıkmış olduğu yolculuk esnasında deneyimleri sonucunda aslında dünyada karşıt duygu ve durumların olduğu gibi, olay ve oluşumlar bütünlüğüne dayandığını keşfeder (Karadeniz, 2020: 14).

Bir düşünce geliştirdim kafamda, Govinda, senin yine şaka diye ya da aptalca bir şey gözüyle bakacağın bir düşünce, ama düşüncelerimin en iyisi. Dinle: Hiçbir gerçek yoktur ki, karşıtı da gerçek olmasın! Yani şöyle: Bir gerçek ancak tek taraflıysa, dile getirilip sözcüklere dökülebilir. Düşüncelerle düşünülüp sözcüklerle söylenebilen ne varsa tek taraflıdır, hepsi tek taraflı, hepsi yarım, hepsi bütünlükten, mükemmellikten ve birlikten yoksun. Ulu Gotama öğrencilerine dünyadan söz açarken, çile ve esenlik diye ikiye ayırdı. Başka türlü olanaksızdır, öğretmek isteyen birinin izle-

yeceği başka yol yoktur. Ancak dünyanın kendisi, gerek çevremizdeki, gerek içimizdeki varlık asla tek taraflı değildir. Asla bir insan ya da bir eylem tümüyle Sansara, tümüyle Nirvana değildir, asla bir insan tümüyle kutsal ya da tümüyle günahkâr olamaz. Böyle gibi görünmesi yanılmamızdan, zamana gerçek bir nesne gibi bakmamızdandır. Zaman gerçek değildir, Govinda, ben sık sık yaşadım bunu. Zaman da gerçek değilse, dünya ile sonsuzluk, acı ile mutluluk, kötü ile iyi arasında var gibi görünen çizgi de bir yanılığın başka şey değildir. (Hesse, 2022: 139-140)

Siddhartha yapmış olduğu arayışlar sonrası çıkardığı sonuçlar ve yaptığı çıkarımları Govinda'yla paylaşmayı sürdürür. Ona göre, karşıtı olmayan gerçek yoktur. Kendini bulma yolunda dünyanın karşıtlıklarla dolu dengesini keşfeder. Dünyanın kendisinin de tek taraflı olmamasını ise yine kendine özgü bilge tutumuyla yanıtlamaya çalışır; “gerek çevremizdeki gerek içimizdeki varlık asla tek taraflı değildir”, cümlesiyle bireyin gerçek dünyada ve iç/ruh dünyasındaki çelişkileri vurgulamak isterken bir yandan da tüm varlıklarda aynı anda bir arada bulunan Çin felsefesindeki Yin ve Yang'a göndermede bulunur. Siddhartha, dünyanın karşıtlıklar içerdiğinin keşfi sonucunda zamanın da karşıtlıklardan oluşan bir kavram olduğunun altını çizer. Govinda'ya sıkça yaşadığı deneyim ve duygularını açıklama noktasında zaman izleğinin de karşıtlıklar içerdiğini yine kafasında beliren düşüncelerden hareketle açıklamaya çalışır. Sansara ve Nirvana'yı örnek verir, insan tümüyle ya Sansara ya da Nirvana olamaz onun için. Onun bu düşünce dünyasındaki gerçek arayışında tümüyle kutsallık ya da günahkâr olamaz insan. Burada yine zıtlıklar/paradoks döngüsünü içeren aydınlanmaya erişme arayışı içerisinde zaman gerçek değildir. Bedensel ve ruhsal gelişim noktasında da gelişim roman özellikleri ile örtüşen “Siddhartha” romanındaki karakterin gelişim ve oluşum döngüsü, toplum ve birey arasındaki ilişkiyi de içine alan bir yapıdadır. Olay örgüsü boyunca bir sonuca doğru ulaştırılmaya hedeflenen olaylar zinciri açısından da roman oluşum romanı yapısına uyar.

Genç Brahman Siddhartha Gotama ile karşılaştığında Siddhartha, öğretisinde, sansara alemi neden ve sonuçlardan örülmüş hiçbir yerinde eksik bir halka içermeyen kusursuz neden ve sonuçlardan örülmüş ezeli ve ebedi bir zincir olarak göstermesini hayranlıkla karşılar. İnsanlara acıdan kurtulma umudu vermek için varoluş ve yok oluş yasasıyla kuşatılan dünyanın gerçekleri onun yüce öğretisinde açıkça görülmektedir. Genç Brahman aşırı sağduyudan, tartışmalardan, derin fikirlerden kendini yanıltmaya izin vermemesi için sakınır. Ona göre “Her şey acıdan kurtulmak içindir” (Becker and Orth, 2011: 142).

Siddhartha: “Öğretinde bir taraf var ki, ey ulu kişi, özellikle hayranlığımı uyandırdı,” diye devam etti. “Öğretinde her şey mükemmel denecek kadar açık seçik, her şey kanıtlanmış; dünyayı hiçbir yerinde eksik bir halka içermeyen kusursuz bir zincir olarak gösteriyorsun, neden ve sonuçlardan örülmüş ezeli ve ebedi bir zincir. Şimdiye kadar bu asla böylesine açık seçik görülmüş, böylesine yadsınmaz biçimde ortaya konmuş değil; senin öğretinin penceresinden bakıp dünyayı kusursuz bir, ilişkiler örgüsü olarak, hiçbir yerinde bir boşluk içermeyen, kristal kadar berrak, rastlantılardan bağımsız, tanrılardan bağımsız olarak gören bir Brahmanın, sevincinden içi içine sığmayacaktır. Dünya iyi mi, kötü mü, dünyada yaşamak çile midir, sevinç mi, bir yana bırakalım, belki bu önemli değildir o kadar ama dünyanın birlik bütünlüğü, tüm olup bitenler arasındaki ilişki, büyük ya da küçük tüm nesnelerin aynı akıntıyla, aynı nedenler yasasıyla, aynı varoluş ve yok oluş yasasıyla kuşatıldığı senin yüce öğretinden, ey kusursuz insan, açıkça görülmekte. (Hesse, 2022: 41-42)

Kendi Ben'ini sorgulama noktasında sorduğu sorulara yanıt bulmaya çalışır ve Brahman bilgelere bulamaz aradığı soruları Siddhartha, böylece Nirvana'ya doğru yönelen arayışı başlar. Onu etkileyen önemli öğretilerden biri her şeyin mükemmel denecek kadar açık seçik ve kanıtlanmış olduğu dünyanın hiçbir şekilde eksik bir halka içermeyen kusursuz bir zincir olarak gösterilmesidir. Dünyanın birliğinin ve her şey ile olan ilişkisinin büyük ya da küçük her şeyin aynı akımla, aynı nedenler yasasıyla, aynı varoluş ve yok oluş yasasıyla çevrili olmasının yüce öğretisi sayesinde olduğuna inanılmaktadır.

2. “SIDDHARTHA” DOĞU KÜLTÜRÜ YANSIMALARI

Hermann Hesse'nin “Siddhartha romanı Doğu edebiyatı/yazını etkileri içerdiği kadar mistisizmin de etkilerini barındıran önemli bir yapıttır. Romanın olay örgüsü boyunca Siddhartha karakterinin, bilgeliğe ulaşma macerası esnasında yaşamış olduğu dönüşümü ve süreçteki ruhsal arayışı konu edilmektedir. Böylece “Siddhartha” da kahramanın yaşamı boyunca başından geçen olaylar dizisinin gelişim ve oluşum hikayesi aktarılır.

Baktı ki Siddhartha günün birinde bir tanrı oldu, o nurlu kişilerin arasına karıştı, peşinden gidecekti dostu olarak, eşlikçisi, bir hizmetkârı, mızrak taşıyıcısı olarak, gölgesi olarak onun. Böylece herkes seviyordu Siddhartha'yı Onu görmek herkese haz veriyor, herkesin gönlünü şenlendiriyordu. Ama o, Siddhartha, hazdan ve neşeden uzak yaşıyordu. İncir bahçesinin pembe yollarında gezinen, meditasyon koruluğunun mavi gölgesinde oturan, her gün günahlardan arınma saatinde kollarını ve bacaklarını kutsal suyla yıkayan, koyu gölgeli mango ormanında tanrılara sungular sunan, davranışları kusursuz denecek kadar zarif, herkes tarafından sevilen, herkesin neşesi Siddhartha'nın yüreğinde neşe barınmıyordu. Düşler geliyordu ona ve dur durak bilmeyen düşünceler geliyordu ırmağın suyundan akarak, gecenin yıldızlarından ışıdayarak, güneşin ışınlarından eritilerek. Düşler geliyordu ona ve ruh tedirginliği geliyordu tanrılara sunulan sungurlardan tüterek, Rigveda dizelerinden eserek, yaşlı Brahmanların derslerinden damla damla sızarak. (Hesse, 2022: 14-15).

Kahraman, dini öğretilerin peşinde mistik bir yolculuğa çıkar. Siddhartha, dini öğretilerle dolu mistik yolculuğunda adeta maddi ve manevi dünyayı ayıran ırmağın sesini işitenlerden olur. Vasudeva'yla devam ettiği ırmak boyunca ‘öbür şeyin’ ne olduğunu öğrenmek için düşer yollara. Vasudeva ona öbür şeyin ne olduğunu söylemez. Daha doğrusu Siddhartha'nın kendisinin bunu öğrenmesi gerektiğini söyler. Hatta belki de onun öbür şeyi biliyor olduğundan bile kuşku duyar;

“Öğreneceksin,” dedi Vasudeva, “ama benden değil. Dinlemeyi ırmak öğretti bana, sen de ondan öğreneceksin. Her şeyi bilir ırmak, ondan her şeyi öğrenebilirsin. Dinle, aşağılara yönelmenin, aşağılara inmenin, derinlikleri aramanın iyi olduğunu da yine ırmaktan öğrendin. Zengin ve soylu Siddhartha kayıkta kürek çeken biri olacak, bilgin Brahman Siddhartha bir kayıkçı olacak: Bunu da sana söyleyen ırmaktır. Öbür şeyi de yine ırmaktan öğreneceksin.” Uzun bir sessizlikten sonra sordu Siddhartha: “Nedir bu öbür şey, Vasudeva?” Vasudeva doğrulup kalktı. “Geç oldu,” dedi, “gidip yatalım artık. Öbür şeyin ne olduğunu sana söyleyemem, sevgili dostum. Sen öğreneceksin bunu, ama belki de biliyorsun. Bak, ben bilgin biri değilim, nasıl konuşulacağını bilmem, nasıl düşünüleceğini de. Yalnızca dinlemesini beceririm, bir de hak yolundan ayrılmamayı, bütün bildiklerim bu kadardır. Öbür şeyin ne olduğunu sana söyleyebilsem, bunu öğretebilsem sana, belki bir bilgin olurum, ama bu halimle bir kayıkçıyım sadece, işim arzu edenleri ırmaktan karşıya geçirmektir. Pek çok kişiyi bir kıyıdan öbür kıyıya geçirdim, binlerce kişiyi; hepsi için de ırmak, yolculuk sırasında karşılaşılan bir engelden başka şey değildi. Para pul, iş gücü peşine düşmüşlerdi, düğün derneklere seğirtiyor, hac yerlerini ziyarete gidiyorlardı ve ırmak bir engeldi yollarının üzerinde, kayıkçı da onları bir an önce bu engelin üzerinden aşmak için vardı. Binlerce kişinin arasında pek azı, topu topu dört ya da beşi için ırmak bir engel olmaktan çıktı, bu insanlar ırmağın sesini işittiler, ırmağın sesine kulak verdiler ve ırmak benim için nasıl kutsalı, onların gözünde de kutsallık kazandı. Haydi gidip yatalım artık. Siddhartha! (Hesse, 2022: 106-107).

Olay örgüsünde başkışı Siddhartha'nın çocukluk çağından başlayarak yaşlılık dönemine kadar uzanan yaşam kesiti kendini arama ve gerçekleştirme macerası doğrultusunda kronolojik bir biçimde anlatılmaktadır. İki bölümden oluşan roman, Siddhartha karakterinin kendisini mistik yöntemlerle eğitme çabası etrafında kur-

gulanmıştır. Siddhartha'nın söz konusu gelişim aşamaları ise çeşitli başlıklar altında verilmektedir. Romanda, birinci bölüm dört başlıktan oluşurken ikinci bölüm ise sekiz bölüm olmak üzere iki katı fazla başlık içermektedir (Demirel, 2016: 79). Yazarın, Doğu edebiyatı ve mistisizmine yönelmesi, Doğu felsefesinde bireysel bunalımlara çözüm arayışı gerek kendisinin gerekse roman kahramanlarının üzerinde de etkisini göstermiştir. Onun bu özellikleri 60'lı yıllarda hareketlilik kazanan 'Budizm' ve 'Zen Budizm' akımlarının da etkisiyle, Amerikan hippie gençliği tarafından çok okunmasını sağlar ve en çok okunan yazarlar arasında yer alır.

Budizm'in, M.Ö. 566-486 yılları arasında Hindistan'da yaşadığı düşünülen Siddhartha Gautama Shakyamuni'nin öğretilerine dayanan bir din olduğu ileri sürülür (Baroni, 2002: vi.). Japonca kökenli bir sözcük olan Zen, meditasyon anlamına gelir. Japonca'da Zenna sözcüğünün kısaltması olan söz konusu sözcük, Sanskritçe'de ise dhayana terimini karşılar. Kelime aynı zamanda Korece 'Son', Vietnam da 'Thien', Çince'de ise 'Ch'an' olarak ifade edilmektedir (Breysse, 2014: 23).

"Siddhartha" da Budizm felsefesinin ele alınması romanın özellikle bireyin kendini bulma çabalarını içermesi bu alandaki en dikkat çeken yapıtlar arasında gösterilmesine yol açar;

İki delikanlı üç yıla yakın bir süre Samanaların arasında yaşayıp onların egzersizlerini paylaştıktan sonra günün birinde, düz sapa pek çok yolu geride bırakarak bir haber ulaştı onlara, bir rivayet, bir söylence: Biri çıkmış sözde, Gotama'yımış adı, ulu biri, Buddha'yımış, kendi varlığında dünya acısını yenmiş ve yeniden doğuşların çarkını durdurmuş. Çevresinde öğrencileri, vaazlar vererek ülkeyi bir baştan bir başa dolaşıp duruyormuş, parasız, pulsuz, yurtsuz yuvasız, kadınsız, sırtında çilecilerin sarı üstlüğü; ama nurlu bir yüzü varmış, mutlu bir kişiymiş, Brahmanlarla prensler boyun eğmiş önünde, onun öğrencisi olmuşlar (Hesse, 2022: 30).

Bireyin kendini bulma arayışı ve yolculuğu çerçevesinde kahraman Siddhartha'nın tüm yaşamöyküsü dini motif ve konu bağlamında kurgulanır. Hesse'nin özellikle, bireyin bunalımlarının çözümü noktasında Doğu felsefesinden yararlanması ve Doğu felsefesi arayışı, yazarı 'Budizm' ve 'Zen Budizm' akımlarına yönlendirir. Böylece yazar, bireyin kendi kişiliğini bulması bağlamındaki bireysel çaba ve maceralarını merkeze alan romanlar kaleme almıştır. Bu romanlara örnek olarak "Bozkırkurdu", "Narziss ve Goldmund", "Demian" bu tür romanlara örnek gösterilebilir (Karadeniz, 2020: 4). Ayrıca "Siddhartha" (Hesse, 2022) da Hesse'nin olgunluk çağında yazdığı en önemli gelişim romanlarından biridir.

Siddhartha, tüm öğretileri ve felsefeleri benimsemeyerek kendi yolunda gitmekte kararlıdır. Diğer öğretilerin eksiklerini bulur ve bir türlü ikna olmaz. Onun bu yöndeki kararını öğrenen Govinda endişelenir. O anlamıştır aslında Siddhartha'nın artık kendi yolunda yürüyeceğini;

Bu sözleri işiten ve dostunun durgun yüzünde gerilmiş bir yaydan çıkan ok gibi yolundan döndürülmez kararı okuyan Govinda'nın benzi sarardı. Hemen, daha ilk bakışta anlamıştı Govinda: Artık başlıyordu, artık kendi yolunda yürüyecekti Siddhartha, artık yazgısı tomurcuğa duracaktı ve onunkisiyle benim yazgım da. Ve Govinda'nın kuru bir muz kabuğu gibi sararmıştı benzi (Hesse, 2022: 19).

Yazarın pek çok yapıtına esin kaynağı olan Doğu'ya ve doğu felsefesine olan ilgisi ve hayranlığı onun "Doğu Yolculuğu" (Hesse, 2016) adlı öyküsünde de açık bir şekilde ifade edilmektedir. Hesse'nin "Hindistan şiiri" birtakım araştırmacılar tarafından Doğu'ya karşı ilgi uyandırdığı için övgüyle söz edilmiştir. Hesse'nin kişisel olarak verdiği mücadeleleri ile sonuçsuz tutkuları "yaşamak için uzak bir yerde ideal bir yaşamın olduğu" (Bauman, 2016: 3) imgesinde tanımlanmıştır. Hesse, sade ve romantik bir Hint üslubuyla yazmıştır. Yazar tarafından alınan Vedik sembollerin ve Buda'nın felsefesinin çeşitli kullanımlarının, Doğu'daki ve orijinal temsilleriyle uyum içinde olduğu söylenemez. Nitekim Siddhartha anlatısı, yazarın Batı yaşamına dair hayal kırıklıklarını keşfetme aracıdır ve otobiyografik bir yapıya sahiptir (Bauman, 2016: 3).

SONUÇ

İlk olarak 18. yüzyılın sonlarına doğru Almanya’da ortaya çıkan ‘oluşum romanı’ Almanca ‘Bildungsroman’ olarak adlandırılmaktadır. Merkezinde bir kahramanın bulunduğu ‘oluşum romanının, Almancada sanatçı romanı, gelişim romanı gibi türleri de bulunur. Hermann Hesse’nin “Siddhartha”yı yazdığı dönem Almanya’nın savaştan yenik çıkıp büyük kayıplar vererek bir çöküş yaşadığı Birinci Dünya Savaşı’nın sona erdiği döneme denk gelir. Hesse’nin “Siddhartha”yı kaleme alması, yazarın ruhsal yaşamı ile tüm dünyanın yaşamış olduğu çöküntünün yaşandığı döneme tanıklık eder. İki büyük dünya savaşını yaşamış olan Savaş karşıtı duruşu ve hümanist olması, yazarın hayat görüşünü derinden etkiler ve yazınsal yapıtlarının ortaya çıkışında büyük önem taşır.” Siddhartha” yazarın ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılılar ve kendi kırgınlıkları sonucunda yazmaya başladığı bir yapıttır.

Oryantalist/sarkiyatçı yazar Hesse’nin “Siddhartha” romanı Doğu yazını ve mistisizm etkilerinin büyük oranda hissedildiği bir yapıttır. Yapıtta başkahraman Siddhartha karakteri çıktığı bilgiğe ulaşma yolunun sonunda dönüşüm ve ruhsal arayış sürecini tamamlamaktadır. Bu dönüşüm ve gelişim sürecinde Siddhartha’nın özyaşamöyküsü temel alınarak konu edilmiştir. Bu çalışmada, Hesse’nin “Siddhartha” adlı romanı oluşum romanı kapsamında incelenmeye çalışılmıştır. Romanı çözümleme noktasında oluşum romanı yansımalarından çeşitli alıntı ve örnekler verilmiştir. Roman oluşum romanı yansımaları açısından irdelenirken Doğu kültürü ve mistisizm etkilerine de göndermede bulunulmuştur. Son olarak Siddhartha’nın dönüşüm süreci ve bilgiğe giden yolda yaşadıklarının oluşum romanının özelliklerini yansıttığını ve romanın oluşum romanı türüne uygun olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Asutay, H. (2012). “Oluşum Romanı Geleneği ile Günümüzdeki İzleri Üzerine”, Zeitschrift für die Welt der Türken, 4/ 2, 27-36.

Aytaç, G. (2003). Genel Edebiyat Bilimi. İstanbul: Say Yayınları.

Bahtin, M. M. (1016). Söylem Türleri ve Başka Yazılar. çev. Okan N. Çiftçi. İstanbul: Metis Yayınları.

Baroni, Helen J. (2002). The Illustrated Encyclopedia of Zen Buddhism, New York: The Rosen Publishing Group Inc.

Bauman, R. L. (2016). An Apology for Hermann Hesse’s Siddhartha, Whitfield: Institute of Integral Studies Carol.

Becker, R. and Orth, E. W. (2011). Religion und Metaphysik als Dimensionen der Kultur, Würzburg: Verlag Königshausen & Neumann GmbH.

Boes, T. (2012). Formative Fictions, Natioanalizm, Cosmpolitanism and Bildungsroman, Sigmale modern german letters cultures, and though. New York: Cornell University Press.

Breysse, J. L.T. (2014). Zen, 1. baskı, çev. Işık Ergüden. İstanbul: Dost Yayınevi.

Demirel, A. (2016). “Hermann Hesse’nin Romanlarındaki Kadın Portreleri”, Sakarya: T.C. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Hesse, H. (2022). Siddhartha. çev. Kâmuran Şipal. İstanbul: Can Yayınları.

Hermann Hesse, (2016). Doğu Yolculuğu. çev. Zehra Aksu Yılmaz. İstanbul: Can Yayınları.

Hirsch, M. (1979). “The Novel of Formation as Genre: Between Great Expectations and Lost Illusions”, Genre, 12/3, 293-311.

Karadeniz, M. (2020). “Hermann Hesse’in Siddhartha’sını Kahramanın Yolculuğu ve Arketipsel Sembolizm Bağlamında Okumak”. Mukaddime, 11(1), 1-17.

Saariluoma, L. (2004). Erzählstruktur und Bildungsroman: Wielands “Geschichte des Agathon”, Goethes

Wilhelm Meisters Lehrjahre, Würzburg: Verlag Königshausen & Neumann GmbH.

Selbmann, R. (1994). Der deutsche Bildungsroman. 2. überarbeitete und erweiterte Auflage. Stuttgart & Weimar: Verlag J. B. Metzler.